

C/2024/3673

26.6.2024

Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Obrona demokracji

(C/2024/3673)

Sprawozdawca generalny:	József KÓBOR (HU/EA), przedstawiciel samorządu lokalnego miasta na prawach komitatu Pecz
Dokumenty źródłowe:	Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie obrony demokracji COM(2023) 630 Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenia (UE) nr 1024/2012 i (UE) 2018/1724 w odniesieniu do niektórych wymogów określonych w dyrektywie (UE) XXXX/XXXX COM(2023) 636 Wniosek dotyczący dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającej zharmonizowane wymogi na rynku wewnętrznym dotyczące przejrzystości reprezentacji interesów w imieniu państw trzecich oraz zmieniającej dyrektywę (UE) 2019/1937 COM(2023) 637 Zalecenie Komisji w sprawie odpornych procesów wyborczych sprzyjających włączeniu społecznemu w Unii oraz uwydatnienia europejskiego charakteru i usprawnienia procesu wyborów do Parlamentu Europejskiego C(2023) 8626 Zalecenie Komisji w sprawie propagowania zaangażowania obywateli i organizacji społeczeństwa obywatelskiego w procesy kształtowania polityki publicznej oraz ich skutecznego uczestnictwa w tych procesach C(2023) 8627

ZALECENIA POLITYCZNE

EUROPEJSKI KOMITET REGIONÓW (KR),

Uwagi ogólne

1. Utrzymuje, że stabilność, bezpieczeństwo i dobrobyt UE opierają się na zdecydowanym przestrzeganiu demokratycznych zasad, wartości i instytucji na wszystkich poziomach. Zauważa, że zewnętrzne warunki utrzymania tych wartości obejmują pokój i bezpieczeństwo międzynarodowe, a także utrzymanie normalnych stosunków gospodarczych i politycznych na naszej planecie. W warunkach wojny nie ma demokracji, nie ma demokracji w ubóstwie lub niepewności, nie ma demokracji, gdy ludzie obawiają się przyszłości. Nakłada to jednak szczególną odpowiedzialność na przywództwo Unii Europejskiej, w tym na Komisję Europejską i rządy państw członkowskich UE.
2. Broni praworządności, równości wobec prawa i podziału władzy, które są fundamentami demokracji i leżą u podstaw *wspólnotowego dorobku prawnego*, na którym opiera się UE.
3. Z zadowoleniem przyjmuje fakt, że prace nad środkami przedstawionymi w europejskim planie działania na rzecz demokracji są na zaawansowanym etapie, co przyczynia się do wzmocnienia odporności demokratycznej poprzez propagowanie uczciwości wyborów, ochronę wolności i pluralizmu mediów oraz intensyfikację walki z dezinformacją oraz zagranicznymi manipulacjami informacjami i ingerencją w informację.

4. Uważa, że solidne systemy i procesy wyborcze, przy minimalnych zakłóceniach, są podstawowymi warunkami wstępnymi demokracji, przy czym obywatele oczekują od urzędników publicznych wysokich standardów uczciwości. Ostrzega, że przypadki korupcji na szczeblu UE poważnie podważają publiczne zaufanie do instytucji UE.
5. Zdecydowanie popiera wszelkie wysiłki na rzecz pielęgnowania, ochrony i wzmacniania demokracji europejskiej oraz lepszego wyposażenia społeczeństw i władz publicznych w środki reagowania na wspólne zewnętrzne zagrożenia dla procesów demokratycznych.
6. Uważa, że podział władzy ma zasadnicze znaczenie dla funkcjonowania demokracji. Równie istotne jest to, by przedstawiciele publiczni dawali przykład przywództwa, postępując z godnością i uczciwością. W tym duchu Komitet podkreśla, jak ważne jest, by tacy przedstawiciele aktywnie wspierali obywatelskie zaangażowanie i z należytą starannością służyli dobru publicznemu, dostosowując swoje wysiłki do aspiracji i potrzeb obywateli, którym służą.
7. Zauważa, że w obecnej szybko zmieniającej się sytuacji w zakresie bezpieczeństwa należy podjąć konkretne środki, aby skutecznie i na czas sprostać wyzwaniom związanym z demokratycznymi wartościami i instytucjami, w tym polaryzacji, ukrytym wpływom oraz innym formom ingerencji, przemocy i nienawistnym wypowiedziom wobec osób piastujących mandat wyborczy.
8. Uważa, że obywatele mają prawo do sprzeciwu i do zmiany rządów w drodze wyborów, wolnych od ingerencji, zarówno zagranicznych, jak i krajowych.
9. Zauważa, że Konferencja w sprawie przyszłości Europy była ważnym wydarzeniem demokratycznym, ale jej wnioski nie zostały jeszcze wdrożone.
10. Zdecydowanie popiera wymianę doświadczeń i rozpowszechnianie dobrych praktyk w celu wzmocnienia demokracji w UE.
11. Zwraca uwagę, że władze lokalne i regionalne dysponują szczególną wiedzą na temat identyfikowania potencjalnych zagrożeń dla integralności procesów demokratycznych i umacniania praktyk demokratycznych w terenie oraz że przyczyniają się do wzmocnienia demokracji europejskiej poprzez propagowanie i ułatwianie udziału obywateli w życiu publicznym, w tym w wyborach europejskich, krajowych, regionalnych i lokalnych. Ubolewa nad brakiem uznania tego faktu w przedstawianych na szczeblu UE inicjatywach mających na celu wzmocnienie demokracji europejskiej.
12. Ponawia swój apel o ustanowienie ukierunkowanego na konkretny obszar mechanizmu dialogu z obywatelami, wspieranego przez władze lokalne i regionalne, który zapewni dwukierunkową komunikację między obywatelami a instytucjami UE.

Propagowanie inkluzywnych i odpornych procesów wyborczych

13. Opowiada się za tym, by inkluzywne i odporne procesy wyborcze w UE były zgodne z najwyższymi standardami demokratycznymi. Propaguje inicjatywy na rzecz zwiększenia dostępności wyborów i zaangażowania politycznego na długo przed wyborami, aby wspierać wysoką frekwencję wyborczą.
14. Popiera wszelkie wysiłki na rzecz dalszego wzmocnienia europejskiego charakteru i skutecznego przebiegu wyborów do Parlamentu Europejskiego, zaangażowania wszystkich obywateli w wybory oraz ułatwienia korzystania z powiązanych praw wyborczych.
15. Uważa, że niezwykle ważne jest, aby prawo wyborcze zapewniało większy udział i reprezentację na poziomie lokalnym.
16. Zauważa, że władze lokalne i regionalne odgrywają kluczową rolę we wspieraniu wolnych, uczciwych i odpornych wyborów w państwach członkowskich UE.
17. Wzywa do dalszego wzmacniania odporności procesów wyborczych, w pełnej zgodności z prawami podstawowymi i wartościami demokratycznymi umocowanymi w normach unijnych i międzynarodowych.

18. Przyznaje, że na władzach lokalnych i regionalnych spoczywa również szczególna odpowiedzialność za ochronę środowiska informacyjnego wokół wyborów. Muszą one czuwać nad tym, by wyborcy otrzymywali prawidłowe informacje w terminowy, dostępny i zrozumiały sposób, a także przeciwdziałać manipulacjom informacjami, ingerencjom i dezinformacji związanym z wyborami, we współpracy z innymi zainteresowanymi stronami.

19. Podkreśla znaczenie władz lokalnych i regionalnych w dostarczaniu wszystkim grupom obywateli, w tym osobom młodszym i osobom w trudnej sytuacji, takim jak osoby z niepełnosprawnościami i osoby posługujące się językami mniejszości, informacji na temat podstawowych zasad i praktycznych ustaleń związanych z korzystaniem z przysługujących im praw wyborczych, a także w zapewnianiu dostępności tradycyjnych metod głosowania w ich krajach.

20. Uznaje kluczową rolę równouprawnienia płci we wzmacnianiu odporności demokratycznej, opowiada się za inicjatywami na rzecz równego udziału kobiet – w charakterze wyborczyń i kandydatek – w procesie wyborczym i podkreśla wagę polityki, która eliminuje przeszkody w zaangażowaniu politycznym kobiet.

21. Z zadowoleniem przyjmuje wysiłki na rzecz zacieśnienia współpracy i wymiany najlepszych praktyk w dziedzinie odporności demokratycznej i wyborczej na szczeblu europejskim, m.in. w kontekście europejskiej sieci współpracy w zakresie wyborów (ECNE). Ubolewa jednak, że wymiar lokalny i regionalny nie został w wystarczającym stopniu włączony do tej współpracy pomimo celu sieci, jakim jest ochrona wyborów na wszystkich szczeblach. W związku z tym postuluje, by jedna z sesji ECNE poświęcona była ochronie wyborów lokalnych i regionalnych.

22. Szczególną uwagę należy zwrócić na przekazywanie informacji obywatelom urodzonym lub naturalizowanym w Unii Europejskiej zamieszkującym w państwach trzecich, tak aby zagwarantować, że ich udział w wyborach odbywających się w Europie nie będzie oparty na dezinformacji.

Propagowanie udziału obywateli w kształtowaniu polityki publicznej

23. Propaguje inkluzywne i skuteczne zaangażowanie obywateli, organizacji społeczeństwa obywatelskiego i obrońców praw człowieka w procesy kształtowania polityki publicznej.

24. Zauważa, że władze lokalne i regionalne odgrywają kluczową rolę w promowaniu szerokiego i inkluzywnego uczestnictwa demokratycznego oraz w zapewnianiu wsparcia i środowiska sprzyjającego włączeniu społecznemu, które umożliwia obywatelom skuteczne uczestnictwo.

25. Uznaje znaczenie rozwiązań cyfrowych dla zwiększenia udziału społeczeństwa, przyznając jednocześnie, że w stosownych przypadkach konieczne jest dalsze umożliwianie udziału osobistego.

26. Zwraca uwagę na znaczenie zwiększenia udziału młodzieży w życiu demokratycznym UE i odsyła do wspólnych zaleceń Europejskiego Komitetu Regionów i Europejskiego Forum Młodzieży zawartych w Karcie na rzecz młodzieży i demokracji. Podkreśla rolę lokalnych rad młodzieżowych jako istotnych platform angażowania młodych ludzi w demokratyczne procesy sprawowania rządów i podejmowania decyzji. Przypomina swój apel do państw członkowskich, by wnikliwie rozważyły obniżenie wieku uprawniającego do głosowania do 16 lat we wszystkich wyborach lokalnych i regionalnych w Europie oraz wzywa do wymiany danych i wiedzy na temat wpływu rozwiązań instytucjonalnych na uczestnictwo polityczne młodzieży, na przykład na minimalny wiek uprawniający do głosowania i kandydowania w wyborach⁽¹⁾.

27. Uważa, że szczególnie ważne są procesy zaangażowania obywateli, w ramach których członkowie społeczności decydują, jak wydać część budżetu publicznego, identyfikując i traktując priorytetowo niektóre projekty wydatków publicznych. Budżet partycypacyjny pogłębia demokrację, buduje silniejsze społeczności i prowadzi do sprawliwszego podziału zasobów publicznych.

28. Podkreśla, że władze lokalne i regionalne są zasadniczymi filarami dobrze funkcjonującej demokracji. Wzmacniają pozycję obywateli i zachęcają ich do aktywnego udziału w procesach kształtowania polityki publicznej na różne sposoby, np. za pośrednictwem paneli obywatelskich, dialogów lub zgromadzeń online i offline.

⁽¹⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Przyszłość polityki młodzieżowej w UE. Refleksja nad polityką młodzieżową i włączaniem problematyki młodzieżowej do głównego nurtu polityki w kontekście Europejskiego Roku Młodzieży 2022 (Dz.U. C 79 z 2.3.2023, s. 30).

29. Przyznaje, że zaangażowanie organizacji społeczeństwa obywatelskiego jest jednym z aspektów poszanowania praworządności oraz że skuteczny i inkluzywny udział jest gwarantowany, gdy mogą one działać w bezpiecznym środowisku, w którym przestrzegane są ich prawa podstawowe i prawa ich członków.

30. Podkreśla, że propagowanie udanych przykładów uczestnictwa obywateli w dziedzinach, które mają dla nich największe znaczenie, jest kluczowe w promowaniu większego zaangażowania w kształtowanie polityki. W tym kontekście zauważa przykład konwencji z Aarhus Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ, której UE, w ramach swoich kompetencji, i wszystkie państwa członkowskie są stronami, która to konwencja gwarantuje prawa proceduralne członków społeczeństwa, w tym udział w procedurach decyzyjnych dotyczących środowiska, co umożliwia uwzględnienie konsumentów w realizowaniu celów Europejskiego Zielonego Ładu.

31. Podkreśla wagę dysponowania przez władze lokalne i regionalne odpowiednimi zasobami oraz znaczenie publicznego i prywatnego finansowania organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Z zadowoleniem przyjmuje fakt, że Unia Europejska zapewnia władzom lokalnym i regionalnym oraz organizacjom społeczeństwa obywatelskiego możliwości finansowania realizacji projektów wspierających wartości UE. Należy tu podkreślić znaczenie strategii przyczyniających się do Unii równości.

32. Wzywa instytucje UE, aby wzmocniły uczestnictwo władz lokalnych i regionalnych oraz ich europejskich i krajowych organizacji patronackich, a także utrzymywały ich zaangażowanie.

33. Podtrzymuje swoje zobowiązanie do wzmocnienia komunikacji między instytucjami UE, społecznościami lokalnymi i obywatelami za pośrednictwem swojej sieci radnych regionalnych i lokalnych, w synergii z projektem Komisji Europejskiej „Budowanie Europy z radnymi lokalnymi”, oraz poprzez organizację dialogów lokalnych i zaangażowanie młodych osób z mandatem wyborczym w działania KR-u.

34. Apeluje o zaangażowanie obywateli i obywateli w kształtowanie lub zmienianie polityki publicznej na szczeblu europejskim, krajowym, regionalnym i lokalnym. Udział obywateli w tym procesie ma zasadnicze znaczenie dla akceptacji takiej polityki. Bez tego istnieje ryzyko, że zostanie ona odrzucona przez ogół społeczeństwa.

Zwiększenie przejrzystości działań w zakresie reprezentacji interesów w imieniu państw trzecich

35. Wzywa Parlament Europejski i Radę UE do gruntownej oceny proponowanej dyrektywy i zaproponowania niezbędnych zmian przy pełnym poszanowaniu praw podstawowych i wartości demokratycznych.

36. Zauważa, że definicja działalności związanej z reprezentacją interesów jest nieco niejasna. W związku z tym należy stosować najbardziej kompleksowe, ogólne, neutralne ideologicznie i praktyczne podejścia w celu zapewnienia jasnej i przejrzystej reprezentacji interesów. Oczywiście jest, że każda osoba wchodząca do przestrzeni publicznej musi się zidentyfikować i być przejrzysta.

37. Ostrzega, że omawiany wniosek wprowadza różnicę między traktowaniem działalności gospodarczej polegającej na reprezentowaniu interesów prowadzonej w imieniu podmiotów z państw trzecich a działalnością gospodarczą polegającą na reprezentowaniu interesów prowadzoną w imieniu podmiotów organizacji wielostronnych, których potencjał polityczny i gospodarczy oraz reprezentacja interesów powinny w dużej mierze znajdować się poza Unią Europejską.

38. Wyraża zaniepokojenie możliwym wpływem proponowanej dyrektywy, który może skutkować niezamierzonymi i nieproporcjonalnymi konsekwencjami (dla podmiotów finansowanych ze środków zagranicznych), przy jednoczesnym braku skutecznego uchwycenia rzeczywistych zagrożeń dla demokracji.

39. Ostrzega, że kluczowe znaczenie ma stosowanie uzasadnionych i proporcjonalnych standardów przejrzystości dla wszystkich oraz że należy zachować ostrożność z uwagi na potencjalne skutki proponowanej dyrektywy w innych częściach świata.

40. Potępia wszelkie nieuzasadnione ograniczenia podstawowych wolności oraz przestrzeni obywatelskiej i politycznej z naruszeniem praw człowieka, w tym przepisy dotyczące tzw. zagranicznych agentów.

41. Uważa, że niektóre organizacje społeczeństwa obywatelskiego mogą, biorąc pod uwagę realizowane przez nie cele i dostępne im środki, mieć znaczący wpływ na życie publiczne i debatę publiczną. W takim przypadku cel zwiększenia przejrzystości w odniesieniu do wsparcia finansowego udzielanego takim organizacjom może stanowić nadrzędny względ interesu ogólnego. Ograniczenia powinny być jednak nakładane wyłącznie z uzasadnionych powodów, takich jak interes bezpieczeństwa narodowego, bezpieczeństwo publiczne lub porządek publiczny, oraz powinny być proporcjonalne do celu, jakim jest ochrona takich interesów; należy też stosować najmniej inwazyjne środki służące osiągnięciu zamierzonego celu (²).

(²) Na przykład zob. C-78/18.

Podsumowanie

42. Z zadowoleniem przyjmuje propozycje Komisji dotyczące zaangażowania obywateli w proces wyborczy i zwiększenia zaufania publicznego do wyborów oraz dotyczące prowadzenia polityki, która umożliwi organom lokalnym i regionalnym oraz organizacjom obywatelskim udział w debacie publicznej i kształtowaniu polityki.
43. Podkreśla, że władze lokalne i regionalne odgrywają kluczową rolę w obronie demokracji europejskiej i są niezbędnym elementem europejskiej struktury demokratycznej, w której decyzje muszą być podejmowane jak najbliżej obywateli, jak określono w art. 10 ust. 3 TUE.
44. Wzywa Komisję Europejską do położenia nacisku na współpracę z władzami lokalnymi i regionalnymi w celu skutecznej ochrony demokracji w UE, przy jednoczesnym poszanowaniu i promowaniu zasad pomocniczości i praworządności.

Bruksela, 17 kwietnia 2024 r

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Vasco ALVES CORDEIRO